

Slots- og Kulturstyrelsen

Varde Kommune
Bytoften 2
6800 Varde

Fejøgade 1
4800 Nykøbing Falster
Telefon 33 95 42 00

post@slks.dk
www.slks.dk

13. juli 2022
Jour. nr.: 21/10702-8

Dispensation

Slots- og Kulturstyrelsen har den 18. november 2021 modtaget ansøgning fra Varde Kommune om dispensation til at ændre tilstanden af det beskyttede fortidsmindet 3203:58, Vardehus, Kongsgård, Varde Jorder, Varde Kommune.

Afgørelse

Vi giver dispensation til:

- Oprensning af voldgrav ved fire udvalgte områder

Afgørelsen gives på følgende vilkår:

- Alt arbejde skal foregå under størst mulig hensyntagen til det beskyttede fortidsminde og indskrænkes til kun det absolut nødvendige. Alle eventuelle skader på fortidsmindet, opstået som følge af denne dispensation, skal straks meldes til Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv. Skader reetableres for ejers regning.
- Oprensningen skal ske fra pram, hvor der sejles i voldgraven.
- Det lokale kulturhistoriske museum med arkæologisk ansvar, Sydvestjyske Museer, skal være orienteret i godt tid forud for igangsættelsen af oprensningen.
- Sydvestjyske museer skal før oprensningen ved boreprøve, sidescan eller lignende nondestruktiv metode kortlægge voldgravens bundkvoten for områder, der ønskes oprenset. Omkostningen til museets bistand afholdes af ansøger Varde Kommune.
- Voldgravens bundlag skal bevares. Det vil sige, at oprensning kun må ske 0,5 meter over voldgravens oprindelige bundniveau. Hvis voldgraven ikke er særlig dyb må der oprenses i en afstand, der muliggør rimelig vandpassage – dog stadig uden at bryde voldgravens oprindelige bundlag.
- Rødder og stød må beskæres. Der må ikke trækkes rødder eller stød op af voldgravens oprindelige bundlag, voldgravens kanter eller lignende steder inden for beskyttelsen.
- Oprensningen skal ske med arkæologiske overvågning, hvor eventuelle fund registreres og museet efterser, at der ikke oprenses dybere end de af museet fastlagte kvoter. Afrapportering af arbejdet på det beskyttede fortidsminde i form af

en arkæologisk beretning skal sendes direkte til styrelsen. Beretningen skal forelægge senest 12 måneder efter oprensningen er afsluttet. Omkostningen til museets bistand afholdes af ansøger Varde Kommune.

- Varde Kommune kan få vurderet museets prisoverslag på den arkæologiske arbejde. Museet skal i så fald fremsende prisoverslaget til Sune Watkins, shw@slks.dk, med reference til vores sag 21/10702.

Afgørelsen er truffet i medfør af museumslovens § 29 j, stk. 1, under henvisning til § 29 j, stk. 3.

Afgørelsen kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet af dig eller andre klageberettigede. Klagefristen er 4 uger efter modtagelsen af afgørelsen. Klagevejledning findes sidst i dette brev.

Dispensationen må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Rettidig klage har opsættende virkning, med mindre nævnet bestemmer andet, jf. § 29 v, stk. 7.

Dispensationen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, jf. 29 k, stk. 2.

Begrundelse for afgørelsen

Fortidsmindet er beskyttet efter museumslovens § 29 e, stk. 1. Reglen er, at der ikke må foretages ændring i tilstanden af fortidsmindet, medmindre det er af underordnet betydning. Styrelsen kan dog i særlige tilfælde give dispensation til at foretage fornævnte ændringer, jf. museumslovens § 29 j, stk. 1. Praksis for at give dispensation til ændringer i tilstanden af fortidsminder er restriktiv.

I museumslovens § 29 j, stk. 3, er angivet hvilke forhold, der blandt andet kan tillægges positiv vægt og dermed kan være med til at begrunde en dispensation.

Vi har i denne sag vurderet, at der er tale om et særligt tilfælde, der kan begrunde en dispensation.

Den 3. december 2014 er der givet dispensation til lignende ansøgning fra Varde Kommune. Dispensationen blev ikke udnyttet, hvorfor der er søgt på ny til projektet.

Oprrensning af voldgrave og kanaler er en almindelig del af vedligehold og pleje af vandfyldte dele af beskyttede fortidsminder. Oprrensninger kan føre til massive skader på beskyttede fortidsminder, hvis oprrensningen udføres på et forkert grundlag, hvorfor denne type af pleje altid kræver en forudgående dispensation.

Varde Kommune har udtrykt ønske om at oprense plantemateriale inklusive rødder samt aflejret sand. Senere uddybet som, at det er løse aflejringer, der ønskes oprenset. Forventet dybde er for oprrensningen er i ansøgningen 1½ m under vandspejl.

På samme vis som i afgørelse af 3. december 2014, skal bundlaget i voldgraven stadig bevares. Vi stiller således fortsat vilkår om, at der kun oprensnes til 50 centimeter over bundmembranen. Det er således fortidsmindets konstruktion, der fastsætter den dybde, det er muligt at oprense – hvis rødder og aflejringer er meget tæt på oprindelig bundniveau, eksempelvis i lavbundede voldgrave, så kan fremgangsmåden ikke bero på forventet eller ønsket dybde baseret på sedimentets sammensætning eller ønsket om at optage alt plantemateriale inklusiv rødder.

Der må ikke trækkes rødder eller stød op af voldgravens oprindelige bundlag, voldgravens kanter eller lignende steder inden for beskyttelsen. Vegetation må beskæres over voldgravens oprindelige bundlag.

I forbindelse med anmodning om supplerende oplysninger er vi ikke blevet nærmere oplyst om, at Varde Kommune kender bundkvoterne de steder, hvor oprensninger ønskes.

Derfor stiller vi vilkår om at der både forud for og under selve oprensningen skal være arkæologisk bistand. Museet skal forud for oprensningen fastlægge voldgravens bundkvote. Museet skal holde opsyn med at oprensningen ikke sker dybere end 0,5 meter over voldgravens bundkvote, da voldgravens bundlag skal bevares. Museet skal indsamle og registrere eventuelle fund af historisk/arkæologisk betydning. Museet skal udarbejde en arkæologisk beretning, der blandt andet skal indeholde museet fastlægnings af bundkvoter. Beretningen skal fremsendes til styrelsen seneste 12 måneder efter endt oprensning. Museet skal efter henvendelse fra Varde Kommune udarbejde et prisoverslag til Varde Kommune som er projektansvarlig. Varde Kommune skal som projektansvarlig afholde museets udgifter for den arkæologiske bistand.

Oprrensningen skal ske med størst mulig hensyn til det beskyttede fortidsminder. Der er i ansøgningsmaterialet både foreslået brug af en bæltegraver med lang gravearm, som kører på brinken langs voldgravens yderside, samt brugen af en mindre gravemaskine i en pram, hvor der sejles i voldgraven. Fortidsmindet må ikke ændres eller beskadiges i forbindelse med oprensningen. Brugen af bæltegraver med lang gravearm ved voldgravskanten giver øget risiko for køreskader og afgravning af voldgravskanter. Derfor stiller vi vilkår om, at oprensningen i dette tilfælde løses ved en mindre gravemaskine i en pram, hvor der sejles i voldgraven.

Almindelig vegetationspleje, der ikke kræver jordbehandling eller oprensning, kan ske uden dispensation om at ændre på fortidsmindets tilstand. Det væltede træ kan saves op i mindre stykker og fjernes fra fortidsmindet. Stammer saves over umiddelbart over jordhøjde. Er det muligt at vælte rodvælterne tilbage i hullet uden af grave eller foretage anden jordbehandling, er det fint, ellers skal de blive stående. Vær opmærksom på ikke at køre med for tunge maskiner på voldstedet, i voldgraven og på kanterne. Det kan give skader på fortidsmindet.

Vi kan af den fornyede ansøgning forstå, at arealet tæt op af voldgraven ikke længere ønskes benyttet til afvanding af oprenset materiale. Vi skal generelt gøre opmærksom på, at der ikke er praksis for at give dispensation til afvanding af oprenset materiale inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, jf. naturbeskyttelseslovens § 18. Der må heller ske deponi eller oplagring af oprenset materialer langs voldgravs kanter.

Oplysninger om fortidsmindet

Voldstedet Vardehus (også kaldet Lastebanken) består af en rektangulær borgbanke, der hæver sig ca. 5 m over det omgivende terræn. I nord-syd måler den ca. 47 m og i øst-vest ca. 35 m. Banken omgives af en ca. 8 m bred vandfyldt grav, der i sydvest og vest forløber indtil ca. 12 m fra bankens fod, idet den er skilt fra denne ved en lav plan bræmme. I nord er graven en del bredere end på de øvrige sider. Voldstedet er græsklædt. På bankens top står et trigonometrisk mærke. En træbro fører over voldgraven i det nordvestlige hjørne.

Voldstedet er registreret det centrale register i 1904.

Baggrund for ansøgningen

Varde Kommune, Naturcenteret, har ansøgt Varde Kommune, Teknik og Miljø, om dispensation til oprensning af udvalgte steder i voldgraven ved Slotsbanken i Varde, matr.nr. 1as Kongsgård, Varde Jorder, 53b, 53e, 53f, 154a Varde Markjorder, da området er omfattet af Natur 2000. Varde Kommune, Teknik og Miljø, videresender hermed ansøgningen til Slots- og Kulturstyrelsen, idet størstedelen af voldgraven indgår i det beskyttede fortidsminde 3203:58.

Voldgraven er enkelte steder ved at gro til, og ved lavvande er udløbet næsten tørt land, da der er aflejret store mængder materiale, hvorfor Varde Kommune ønsker at oprense udvalgte steder i voldgraven. De udvalgte steder er markeret på vedlagte kortbilag med forskellig farve:

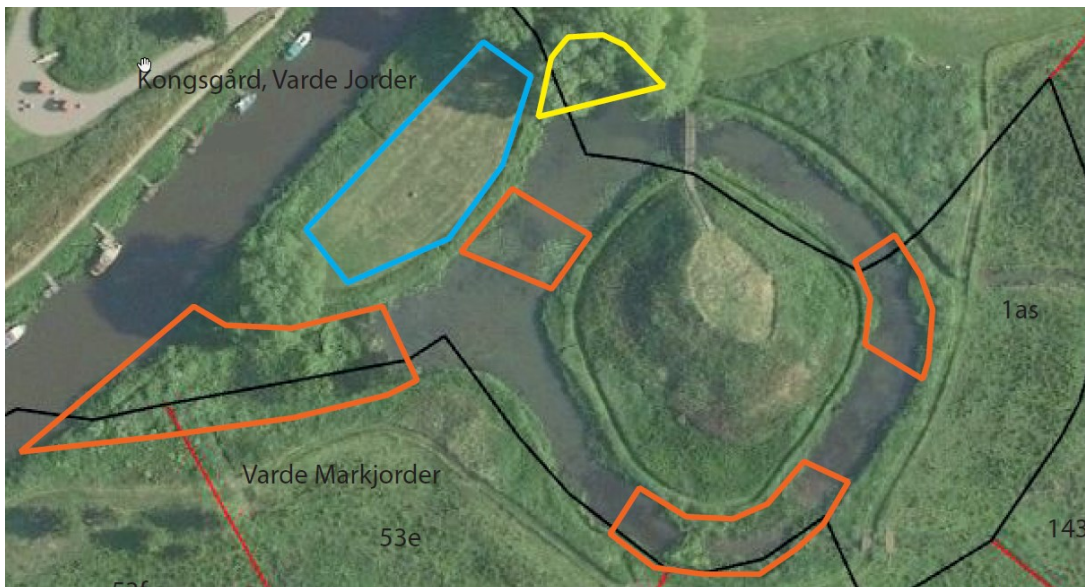
Orange: Arealer hvor aflejringer og opvækst ønskes fjernet.

Gul: Et væltet træ

Blå: Areal for afvanding af oprenset materiale. Ansøger har udtaget dette punkt af ansøgningen.

Kommunen vil oprense plantemateriale inklusive rødder samt aflejret sand. Forventet dybde er 1½ m under vandspejl.

Som nævnt indgår størstedelen af voldgraven i fortidsmindefredningen. Kommunen søger derfor Slots- og Kulturstyrelsen om dispensation fra museumsloven til den beskrevne oprensning.

Mulighed for at klage

Afgørelsen kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet af dig eller andre klageberettigede. Klagefristen er 4 uger efter modtagelsen af afgørelsen. Klagevejledningen findes sidst i dette brev.

Hvis du vil indbringe vores afgørelse for domstolene, skal en sag være anlagt inden 6 måneder, fra du har fået meddelelse om afgørelsen, jf. museumslovens § 29 x.

Sagens videre forløb

Har vi ikke meldt tilbage efter 4 uger, kan de i afgørelsen nævnte ændringer udføres på det beskyttede fortidsminde.

Det er særligt vigtigt, at du overholder afgørelsens vilkår, da disse sikrer hensynet til det beskyttede fortidsminde. Manglende overholdelse af afgørelsens vilkår kan straffes med bøde efter § 40, stk. 1. Straffen kan stige til fængsel i indtil 1 år, såfremt overtrædelsen er begået med forsæt og der er opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre og der i øvrigt foreligger særlig skærpende omstændigheder, jf. stk. 2.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at der kan pålægges selskaber m.v. strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel, jf. stk. 3.

Lovgrundlag

Reglerne om fortidsminder er fastsat i museumslovens kapitel 8 a (lovbekendtgørelse nr. 358 af 8. april 2014, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love).

Museumslovens § 29 e, stk. 1, fastsætter, at der ikke må foretages ændring i tilstanden af fortidsminder, medmindre ændringen er af underordnet betydning. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

Museumslovens § 29 f fastsætter, at der på fortidsminder og inden for en afstand af 2 meter fra dem ikke må foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor.

Styrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i § 29 e, stk. 1, § 29 f og § 29 g, stk. 1 og 2, jf. § 29 j, stk. 1. Ved meddelelse af dispensation kan der stilles forskellige vilkår, som man skal opfylde for, at dispensationen er gældende.

Ved vurderingen af, om der foreligger et særligt tilfælde efter § 29 j, stk. 1, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1, kan styrelsen bl.a. tillægge følgende positiv vægt:

- 1) Forholdet er foranlediget af anden lovgivning.
- 2) Forholdet muliggør nutidig, etableret anvendelse.
- 3) Forholdet sikrer og styrker fortidsmindets bevaring.
- 4) Forholdet sikrer og styrker formidling og tilgængelighed af fortidsmindet.
- 5) Forholdet er forskningsbetinget.
- 6) Fortidsmindet danner ramme om midlertidige aktiviteter.

Hvis du har spørgsmål

Du kan læse mere om fortidsminder og museumsloven på styrelsens hjemmeside:

<http://slks.dk/fortidsminder-diger/>.

Vi kan også kontaktes pr. mail eller telefon. Handler henvendelsen om dette brev, beder vi om sagens journalnummer, der findes øverst i dette brev. Så kan vi lettere finde sagen hos os.

Venlig hilsen

Sune Hougesen Watkins
Konsulent
Center for Kulturarv
Fortidsminder

shw@slks.dk
+45 33 74 52 17

Slots- og Kulturstyrelsen behandler dine oplysninger efter reglerne i Databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven.

[Sådan håndterer vi dine personoplysninger.](#)

Kopi til

Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk

Dansk Botanisk Forening, kontor@botaniskforening.dk

Dansk Ornitologisk Forening, dof@dof.dk

Danmarks Kulturarvs Forening, post@kulturarvsforening.dk

Sydvestjyske Museer, museum@sydvestjyskemuseer.dk

Klagevejledning

Der kan klages til Miljø- og Fødevareklagenævnet over Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse.

Klagereglerne er fastsat i museumslovens §§ 29 t, 29 u og 29 v.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, Slots- og Kulturstyrelsen har meddelt afgørelsen.

En tilladelse må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. En rettidig klage har opsættende virkning for den påklagede afgørelse, medmindre Miljø- og Fødevareklagenævnet bestemmer andet.

Hvis du ønsker at klage, indgives klagen i Miljø- og Fødevareklagenævnets klageportal. Der er adgang til klageportalen på borger.dk eller virk.dk. På Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside er der link til klageportalen.

Hvis du klager, skal du betale et klagegebyr til Miljø- og Fødevareklagenævnet. For privatpersoner er klagegebyret 900 kr. For virksomheder og organisationer er klagegebyret 1.800 kr. Satserne er 2016-niveau og bliver reguleret den 1. januar hvert år. Gebyret betales med betalingskort i klageportalen.

Herefter sender klageportalen automatisk klagen til Slots- og Kulturstyrelsen. Hvis styrelsen vil fastholde afgørelsen, sender styrelsen klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet via klageportalen sammen med den påklagede afgørelse, de dokumenter, der er indgået i sagens bedømmelse, og en udtalelse med styrelsens bemærkninger til sagen og de anførte klagepunkter.

Klageportalen sender udtalelsen til de involverede i klagesagen med en frist på 3 uger for at komme med bemærkninger til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

På Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside kan du finde mere vejledning om nævnets behandling af klager og om tilbagebetaling af klagegebyr, f.eks. hvis nævnet afviser at realitetsbehandle klagen, hvis du tilbagekalder klagen, eller hvis du får helt eller delvist medhold. Du kan også finde vejledning om muligheden for at søge om fritagelse fra kravet om at klage via klageportalen. En begrundet ansøgning om fritagelse sendes til Slots- og Kulturstyrelsen.

Se Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside:
www.nmkn.dk eller www.naevneneshus.dk.

Frist for at anlægge retssag

Hvis du vil indbringe Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse for domstolene, skal du anlægge sag inden 6 måneder fra den dag, styrelsen har meddelt dig afgørelsen (museumslovens § 29 x).